

Наталија Ј. Миликић*
Универзитет Црне Горе
Филолошки факултет

Ирена Ј. Стевовић
Универзитет Црне Горе
Филолошки факултет
Студент докторских студија

УДК 37.016:811.161.1
DOI: 10.7251/RFFP2325077M
Прегледни научни чланак

ДИДАКТИЧКЕ ИГРЕ И ДРУГИ МАТЕРИЈАЛИ КАО РЕЛЕВАНТНА СРЕДСТВА ПОВЕЋАЊА ЕФИКАСНОСТИ НАСТАВНОГ ПРОЦЕСА

Савремена настава страних језика све се више усмје-
рава на креативне дидактичке материјале који доприносе да
ученици на занимљив и специфичан начин усвајају одре-
ђени страни језик. Један од тих материјала јесте и игра којој,
као форми забавног и едукативног карактера у наставном
процесу, припада особито мјесто. Она ствара пријатну ат-
мосферу међу ученицима и наставницима и као таква утиче
на когнитивни развој дјетета, подстиче његову мотивацију и
социјализацију и умногоме олакшава пут ка правилном
овладавању страним (руским) језиком. Игра оживљава так-
мичарски дух, мотивише и стимулише ученике ка бољем и
квалитетнијем учењу, она уноси живост, ведрину и радост и
као таква доприноси успјешнијем извршавању сваког за-
датка у школи.

У раду се сагледавају бројни релевантни дидактички
материјали (игре, загонетке, ребуси, брзалице, пословице,
шале, анегдоте, пјесме за пјевање, стихови истакнутих пје-
сника итд.), присутни у анализираним уџбеницима руског
језика за основну школу из три уџбеничке серије *Давайте
гружити! Орбита и Диалог*. Циљ нашег истраживања јесте

* natalijab@t-com.me

да уз помоћ експертизе наведеног уџбеничког корпуса на што ваљанији начин сагледамо и оцијенимо да ли су и у ком степену присутни наведени дидактички садржаји у анализираним уџбеницима, као и да детерминишемо облике и врсте дидактичких игара и материјала у њима.

Кључне ријечи: дидактичке игре, настава страног (руског) језика, уџбеник руског језика, ученик, наставник

УВОД

У основи процеса учења и наставе страних језика веома је важно изградити свијест о потреби познавања једне или више страних језичких структура. Усвајање страног језика је дуготрајан и сложен процес, па је стога битно да се у њега унесу елементи који ће га повремено освјежавати и чинити лакшим и разноврснијим. Зато се данас даје све већи значај играма и другим материјалима који повећавају ефикасност у настави страних језика јер они уносе потребну ведрину и живост и као такви представљају јединствену и незамјењиву технику и средство за остваривање најважнијих резултата у процесу усвајања страног језика.

Игре повећавају и подстичу ученичке активности, стварају пријатну атмосферу у учионици, изграђују приснији однос између наставника и ученика, али и самих ученика међусобно, оне оживљавају такмичарски дух, мотивишу и стимулишу ученике ка бољем и квалитетнијем учењу. Дакле, игре уносе живост, ведрину и радост и као такве доприносе успјешнијем извршавању сваког задатка у школи (Вјелица и Остојић, 1983). „Уношењем живахности и раздраганости, настава страних језика добија једну нову и драгоцену димензију” (Ryburn, 1965, према Вјелица и Остојић, 1983: 4).

Премда располаже забавним мотивационо-стимулационим потенцијалом, игра доприноси бржем и бољем савладавању страног језика, развоју радне атмосфере на часу, али њен забавни и опуштајући карактер не смије бити једини чинилац њеног укључивања у наставу, већ

игра треба да буде организовани и осмишљени начин замењивања одређених типова вежбања, оних који су постали монотони ученицима и недовољно ефикасни за остваривање циљева и задатака наставе (Кончаревић, 2004: 377).

Игра подстиче емоционалну и интелектуалну активност ученика. Она садржи одређени проблем који ученик, руководећи се правилима, мора да ријеша. Она доприноси и хуманизацији и социјализацији односа између ученика, јер у игри долази до спајања способности свих ученика, како оних бољих, тако и оних мање успјешних. У игри су сада сви ученици у могућности да дијеле међусобно своја знања и способности (Кончаревић, 2004).

Осим игре, постоје и други наставни материјали који имају посебан значај на путу ка грађењу ученичке креативности, али и подстицању ефикасности наставног процеса. Ту се особито издвајају: загонетке, ребуси, брзалице, пословице, шале, анегдоте, додаци са нотним записом, стихови истакнутих пјесника итд. Брзалице су популарне језичке игре које као такве постоје у свим језичким структурама и које радо користе и дјеца и одрасли. Њихов циљ јесте да допринесу побољшању изговора, да створе и изграде пријатну и опуштену атмосферу и забаву у наставном процесу. Загонетке и пословице подстичу развој маште код дјече, способност мишљења и изражавања, оне преносе „народну мудрост и својеврсну народну филозофију” (Rosandić, 1986: 650, према Граховас-Пражић, 2022: 9). Ребуси су функционалне језичке игре које подстичу дјецу на логичко размишљање и комбиновање. Шале и анегдоте, носећи духовиту поенту, доприносе формирању бољег и приснијег односа међу ученицима и као такве стварају необичан доживљај и пријатну атмосферу у разреду.

У овом раду наше интенције се огледају у тежњи да што адекватније и ваљаније сагледамо дидактичке игре и друге материјале који представљају релевантна средства повећања ефикасности наставног процеса, као и да скренемо пажњу на њихову улогу, мјесто и значај у настави руског језика као страног. Фокус анализе у датом истраживању огледа се у томе да се утврди степен имплементације игара у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу, као и да се детерминишу облици и врсте дидактичких игара и материјала у њима.

Током израде овог рада користили смо сљедећу научну апаратуру и методологију: анализу, синтезу, посматрање, генерализацију, конфронтациони метод и поређење. Радећи на тумачењу и сагледавању наведене проблематике, направили смо избор серије когнитивних и комуникативних уџбеника руског језика као страног за основну школу, који су се дужи временски период користили у црногорској/српској говорној средини.

ИГРЕ – ЊИХОВО МЈЕСТО, УЛОГА И ЗНАЧАЈ У НАСТАВИ РУСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

Савремена настава страних језика све се више усмјерава на креативне дидактичке материјале који доприносе да ученици на занимљив и специфичан начин усвајају и уче одређени страни језик. Један од тих материјала јесте и игра, којој као форми забавног и едукативног карактера у наставном процесу припада особито мјесто. Игра као дидактичко средство ствара пријатну атмосферу међу ученицима и наставницима и као таква утиче на когнитивни развој дјетета, подстиче његову мотивацију и социјализацију. Она подстиче грађење и развој комуникативних способности и као таква пружа могућност употребе језика (Lee, 1965, према Вјелица и Остојић, 1983). Игре дјелују на начин што ученици свих узрасних профила једнако активно учествују и тиме покрећу пасивно знање страног језика, ослобађајући се страха од грешака и анксиозности док уче страни језик. Дакле, користећи игру, ученици смањују стрес и нелагодност које могу осјећати изражавајући се на страном језику који изучавају (Видосављевић, 2015).

Игра представља

имитацију реалне животне ситуације у којој дете, опонашајући свет одраслих, учи и припрема се да га постепено осваја, да се у њега укључује (Кончаревић, 2004: 376).

Она доприноси да се дијете осјети сигурно и мотивисано, привлачи његову пажњу и изазива интересовање и кроз своје разноврсне и занимљиве форме дијете подстиче и гради своје способности (Корас-Вукашиновић, 2006, према Алфревић, 2015). Психолог и педагог Џ. Брунер [Jerome Bruner] указује на то да игра у наставном процесу треба да сваког ученика подједнако развија и унапређује, да омогућава њихову аутономију, да подстиче и олакшава њихов педагошки развој, да доприноси развоју ученичких знања, умијећа и навика, да уважава разноликост у настави, тј. да се сваки ученик развија и унапређује у сопственом ритму, да његује праксу групног рада и кооперативности, као и да повезује учионицу са реалним животом (Bruner, 1988, према Видосављевић, 2015).

Уз помоћ игре можемо провежбати одређене фонетске, граматичке или правописне садржаје, а да притом ученици нису свесни постављеног циља наставе (Хорњак, 2013: 411, према Видосављевић, 2015: 167).

Наставници треба да предано, брижљиво припреме своје ученике за поступак примјене игара у настави. Игре као ефикасно наставно средство подстичу грађење и развој комуникативних способности, оне пружају могућност употребе језика (Lee, 1965, према Вјелица и Остојић, 1983).

Међу бројним теоријама које третирају игру са психолошког, педагошког, социолошког и културолошког аспекта постоји извјестан степен подударана у издвајању њених основних карактеристика. У вези са тим издвојићемо следеће:

- игра је слободан чин који се налази изван процеса задовољења потреба и прохтјева;
- игра је сама себи циљ;
- игра је сама по себи непродуктивна (њом се не стварају духовна ни материјална добра, као рад и умјетност);
- игра је јединствена и непоновљива, али и неизвјесна по току и исходу, иако се неријетко регулише правилима;
- игре не пружају осјећај фрустрације и страха од неуспјеха;
- игра је спонтана и повезана с позитивним емоцијама.

Свака игра има свој циљ, мотив и задатак. Она чини модел реалне ситуације, помоћу којег дијете упознаје свијет који га окружује. О томе колико је игра ваљано дидактичко средство у наставном процесу веома је давно уочено, па су први језуити игру уградили у свој школски систем још у XVI в. Ј. А. Коменски је савјетовао да се дјечи омогући примјена игара којима би јачали здравље, вјежбали окретност, свјезину и оштрину духа и чиниле им као такве задовољство. А заслуге за увођење игара у наставни процес особито припадају немачком педагогу Фридриху Фребелу [Friedrich Fröbel] (1782–1852). Почетком XX вијека многи истакнути педагози (О. Декроли, А. Феријер и др.) третирају и сагледавају игру као основу цјелокупног васпитно-образовног рада, као специфичан и релевантан метод учења и развоја личности.

Примарне тенденције савремене педагогије огледају се у томе да игра нађе своје мјесто на свим нивоима система васпитања и образовања, од предшколског, до универзитетског. Међутим, у пракси тежња да се игра адекватно укључи у сам процес наставе дала је само дјелимичне резултате, превасходно због традиционализма и поимања игре као помоћне, споредне, периферне активности, па су стога њене немјерљиве васпитне и спознајне могућности остале недовољно искоришћене.

Усљед избора игре неопходно је водити рачуна о психофизичким одликама ученика одређене узрасне формације. Поједини руски аутори (Негневицкаја и Шахнарович, 1981) у својим истраживачким радовима третирају проблем примјене игара код дјече већ од пете године, онда када су они постигли извјестан ниво интелектуалног развоја и када су добро овладали матерњим језиком. У наставној пракси је присутно мишљење да игру треба примјењивати само код млађе дјече, док је у раду са старијом дјецом непожељна, јер ће се тако уносити елементи неозбиљности у настави, али и одузимати драгоцјено вријеме од часова. Међутим, питање повезаности игре само са дјецом предшколске и школске узрасне популације може се подвргнути критици. Дакле, игра је стимулативно средство за реализовање комуникативних и језичких вјежби и код млађе и старије дјече, али и одраслих, а њена садржина мора бити прилагођена датом узрасном профилу. За дјецу нижих разреда привлачније су игре покретног типа (са израженом физичком активношћу, јер дјеца овог узраста имају изражену потребу за кретањем), док дјеца VII и VIII разреда преферирају комуникативне и лингвистичке игре, јер су дјеца овог узраста боље савладала усмену комуникацију (Кончаревић, 2004).

Подјела дидактичких игара

Игре можемо подијелити узимајући у обзир бројне различите критеријуме. С тим у вези, постоји немали број класификација дидактичких игара у настави страних језика.

Е. И. Негневицка и А. М. Шахнарович (1981) дају сљедећу класификацију игара за рад са предшколском дјецом: а) игре за савладавање правилног изговора; б) игре за усвајање лексике; в) граматичке игре; г) покретне игре са вербалном стимулацијом; д) слободне говорне игре (драматизација бајки, игре улога и игре замишљања).

К. Кончаревић (2004) игре дијели:

А. Према намјени: 1. језичке игре (фонетске, граматичке, ортографске, лексичке); 2. комуникативне игре (за развој аудирања, говорења, читања, писања, способности превођења, наслућивања, за усавршавање вјештине рада са рјечником); 3. игре са екстралингвистичким (најчешће културолошким) садржајем; 4. комбиноване игре у којима се истовремено развија више умијећа;

Б. Према организационом облику: 1. фронталне; 2. групне;

В. Према начину извођења: 1. писмене; 2. усмене;

Г. Према правилима игре: 1. игре упамћивања; 2. игре погађања; 3. игре питања и одговора; 4. игре улога; 5. конструктивне игре с предметима; 6. игре драматизације; 7. имитативне игре; 8. игре фикције или илузије („као бајаги“); 9. игре са причама; 10. покретне игре са вербалном компонентом; 11. народне игре итд.;

Д. Према степену контроле: 1. контролисане; 2. вођене; 3. спонтане (слободне) игре;

Ђ. Према нивоу учења на коме се изводе: 1. игре за почетни; 2. средњи; 3. напредни ниво.

Бавећи се питањем подјеле игара, Роже Кајоа (1965) издваја: 1. игре агон (такмичења), нпр. спортска такмичења, укрштене ријечи, шах, ребуси итд.; 2. игре алеа (на срећу) – лутрија, лото, карте, рулет итд.; 3. игре мимикри (прерушавање) – позоришне и сценске умјетности, дјечје прерушавање итд. и 4. игре илиникс (заноса) – алпинизам, валцер, рингишпил итд.

Даље, Бјелица и Остојић (1983: 148) указују на следеће релевантне дидактичке игре у настави путем којих би ученици могли знатно да побољшају четири језичке вјештине:

1. Игре за развој, подстицање и стимулисање језичких способности: слушања и разумијевања (нпр. глуви телефон, понављање анегдоте), изговор (такмичење у изговору), читања (пронаћи ријеч), писања (аутобиографија);

2. Игре за увјежбавање: ортографије (попуњавање слова, такмичење у спелингу), бројева (бинго), лексичког фонда (укрштеница, тајанствена ријеч, асоцијације), морфосинтаксичких облика (довршавање реченица, вјежба меморије);

3. Игре за развијање и богаћење комуникативних и језичких креативних способности (асоцијације, дебата, тајна ријеч, прича у наставцима).

**ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ДИДАКТИЧКИХ ИГАРА
И ДРУГИХ МАТЕРИЈАЛА КОЈИ ПОВЕЋАВАЈУ ЕФИКАСНОСТ
НАСТАВНОГ ПРОЦЕСА У АНАЛИЗИРАНОМ КОРПУСУ
УЏБЕНИКА РУСКОГ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ
ДАВАЙТЕ ДРУЖИТЬ! ОРБИТА И ДИАЛОГ**

Предмет нашег рада су дидактичке игре, загонетке, ребуси, брзалице, пословице, шале, анегдоте, пјесме за пјевање, стихови истакнутих пјесника, присутни у анализираним уџбеницима руског

језика за основну школу из три уџбеничке серије *Давайте дружити! Орбита* и *Диалог*. Циљ нашег истраживања јесте да уз помоћ експертизе наведеног уџбеничког корпуса на што ваљанији начин сагледамо и оцијенимо да ли су и у ком степену присутни наведени дидактички садржаји у анализираним уџбеницима, као и да детерминишемо облике и врсте дидактичких игара и материјала у њима.

Давайте дружити! је серија корпуса уџбеника руског језика који су нашли активну примјену у основношколској настави више од двије деценије, укључујући и њихова допуњена и измијењена издања. Дуг временски период примјене наведене генерације уџбеничких структура говори нам о њиховим веома квалитетним и адекватним конструкцијским и функционалним рјешењима и ваљаној практичној примјени као и њиховој адаптивности у наставној пракси. *Орбита*, корпус уџбеника руског језика за основну школу конципиран је у складу са поставкама савременог свјесно-практичног, когнитивног и комуникативног приступа у настави руског језика, а изграђен је у складу са савременом концепцијом формирања уџбеника страног/руског језика и по модерним дидактичко-методичким критеријумима. Текстови у њему чине репрезентативне обрасце на лингвистичком и културолошком плану, актуелни су и осликавају реално савремено стање руског језика и руске социокултурне и друштвене стварности. Што се тиче уџбеничке серије *Диалог*, указаћемо на то да је она веома интересантна и концепцијски нешто другачија од серија *Давайте дружити!* и *Орбита*. Структуре наведене уџбеничке серије су рационалније конципиране и осмишљене, уз јаче изражавање тенденције ка процесу овладавања живом ријечи (Брајковић, 2011).

Корпус

Корпус који је у овом раду био подвргнут експертизи са различитих аспеката подразумијева десет (10) уџбеничких књига намијењених ученицима основношколског узрасног профила из уџбеничког комплета *Давайте дружити! Орбита* и *Диалог*. Оно што треба истаћи јесте то да смо, радећи на валоризацији поменутих уџбеничких серија послје назива анализираних уџбеничких структура из корпуса *Давайте дружити! Орбита* и *Диалог* у раду неријетко користили следеће скраћенице: ДД-5, ДД-6, ДД-7, ДД-8, О-5, О-6, О-7, О-8, Д-1 и Д-2.

Дакле, анализирали смо уџбенике руског језика за основну школу објављене у српској говорној средини, а који се дужи времен-

ски период активно примјењују у црногорском/српском основно-школском образовном систему.

*Резултати експертизе анализиранеј корпусу
уџбеника руској језика за основну школу*

У овом дијелу нашег рада сумирали смо резултате спроведене експертизе наведеног корпуса уџбеника руског језика за основну школу са аспекта утврђивања степена имплементације и фреквенности дидактичких игара и других материјала који повећавају ефикасност наставног процеса.

Дидактичке игре, загонетке, ребуси, брзалице, пословице, шале, анегдоте, пјесме за пјевање, стихови истакнутих пјесника су посебно важан, незамјенив и јединствен сегмент у концепцији анализираних уџбеника руског језика јер они ненаметљиво и спонтано покрећу и мотивишу ученика и умногоме олакшавају пут ка правилном овладавању страним (руским) језиком.

Сада ћемо се превасходно осврнути на сагледавање наведених материјала у уџбеничкој серији *Давайте дружить!* (ДД-5, 6, 7 и 8). Они су у уџбенику ДД-5 представљени кроз следеће форме: загонетке (стр. 51, 55, 62, 65, 69, 90, 99, 115, 118, 144); ребуси (стр. 25, 31); пословице (стр. 39, 53, 63, 69, 77, 85, 93, 108, 115, 122, 138, 141, 151, 157); брзалице (стр. 21, 23, 31, 39, 135); шале (стр. 45, 60, 67, 74, 87, 93, 99, 110, 122, 129, 140, 151). У уџбенику ДД-6 наилазимо на многобројне и разноврсне форме и облике: загонетке (стр. 18, 67, 73, 79, 84, 104); шале (стр. 22, 25, 26, 30, 74, 104); пословице и изреке (стр. 24, 41, 45–46, 67, 73, 74, 79, 81). У наведеној уџбеничкој структури на стр. 110 наилазимо на садржај једне веома лијепо и интересантно осмишљене и интерпретиране игре. Да додамо и то да је на крају уџбеника ДД-6 представљен и прилог са нотним и текстуалним додацима: *„Пойте с нами! Пойте как мы! Пойте лучше нас!”* (стр. 123–126, са 5 пјесама за пјевање). У уџбенику ДД-7 представљене су следеће дидактичке форме: шале (стр. 13, 20, 41, 45, 59, 64, 66, 67, 110, 133); загонетке (стр. 24, 49, 83); изреке (стр. 48); пословице (стр. 49, 66, 74, 88, 98); игре (стр. 57); текстуални додаци са нотама (3 пјесмице, стр. 139–140). Да додамо да смо у датом уџбенику учили како се ученик уз интерпретирану загонетку усмјерава на сами крај књиге, у ком је представљена рубрика „Решение загадок и ребусов” (стр. 164), са појашњењима ребуса и загонетки из уџбеника, чиме ученик, уколико није сигуран у свој одговор, сам може провјерити да ли је исправан, или, уколико га не зна, да добије жељену повратну инфор-

мацију. Бавећи се сагледавањем присутности дидактичких игара као важног аспекта концепције уџбеника који покреће и мотивише ученика, указаћемо на то да смо уочили њихов низак степен присутности у анализираној уџбеничкој структури ДД-8, што бисмо могли сматрати пропустом и недостатком, узимајући у обзир све позитивне и корисне ефекте које дидактичке игре носе са собом на путу ка правилном усвајању руског језика од стране ученика. Дакле, на њих наилазимо кроз форме: шале (стр. 11, 31, 33, 38, 43, 65, 98–99, 149, 150) и пословице (стр. 54).

Што се тиче дидактичких игара и материјала који мотивишу и покрећу ученика у правцу бржег, лакшег и трајнијег усвајања руског језика присутних у другој анализираној уџбеничкој серији (*Орбита*), истаћи ћемо да су оне у уџбенику О-5 конципиране и представљене кроз следеће форме: шутка (стр. 29, 44, 76); пословица (стр. 31, 35, 61, 109); загадка (стр. 37, 39, 45, 50, 53, 76, 82, 89, 105); скороговорка (стр. 95). Оне су у уџбенику О-6 заступљене уз следеће сегменте вјежбања: пословица (стр. 15); скороговорка (стр. 47, 67); загадка (стр. 58, 91, 95, 110) и шутка (стр. 110). У уџбенику О-7 присутне су следеће форме вјежбања: пословица (стр. 119); шутка (стр. 21, 27, 36, 87, 93, 111, 112, 130, 133, 134, 174) и облика игара (стр. 39, 158), а у уџбенику О-8 заступљене су кроз следеће сегменте вјежбања: загадка (стр. 33, 37) и шутка (стр. 18, 19, 52, 56, 65–66, 74, 85, 114, 121, 131, 147).

Што се тиче дидактичких игара у уџбеничкој серији *Диалог*, истаћи ћемо да оне пружају веома мотивисану и ефикасну употребу језика на спонтан, непосредан и ненаметљив начин. Најзаступљеније су активности у овом периоду учениковог живота и у наведеној уџбеничкој серији су конципиране у многобројним и разноврсним формама као што су нпр. (Д-1) брзалице (1) стр. 67; (Д-2) анегдоте (2 стр. 20, 36); (Д-1) пјесме за пјевање (16, стр. 94–98) и (Д-2) (6 на стр. 42 – 1 пјесма и 95–96 – 5 пјесама); стихови истакнутих пјесника 8 (Д-1 4 пјесме, на стр. 32 3 пјесме и на стр. 65 1 пјесма) и (Д-2, 4 пјесме, на стр. 20, 40, 46, 52), а ту су и креативни и интересантни облици игара (Д-1, 3, стр. 19, 59, 92 и Д-2, 4, и то на стр. 20, 40, 46, 52).

Табеларни и линијски графички приказ података о укљученом фонду, имплементацији и фреквенцији свих евиденцираних дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираном корпусу уџбеника руској језика за основну школу (Давайте дружить! Орбита и Диалог)

Табела 1 Фреквенција дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу (Давайте дружить! – 5, 6, 7 и 8)

	<i>Давайте дружить!</i> – 5	<i>Давайте дружить!</i> – 6	<i>Давайте дружить!</i> – 7	<i>Давайте дружить!</i> – 8	Укупно
Дидактичке игре и други дидактички материјали	43	30	23	11	107

Табела 2 Фреквенција дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу (Орбита – 5, 6, 7 и 8)

	<i>Орбита – 5</i>	<i>Орбита – 6</i>	<i>Орбита – 7</i>	<i>Орбита – 8</i>	Укупно
Дидактичке игре и други дидактички материјали	14	14	8	17	53

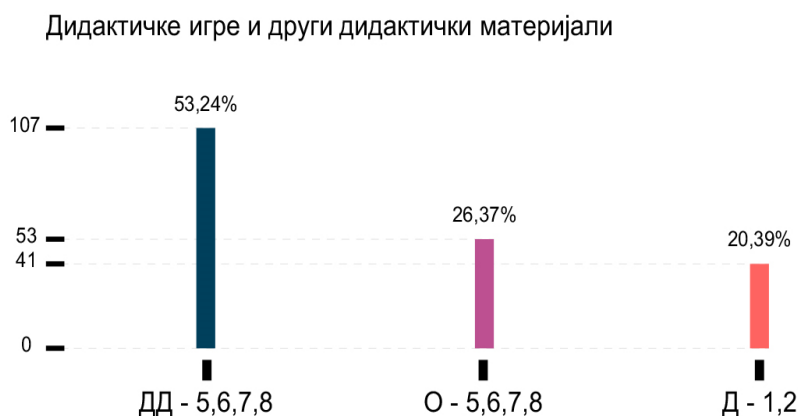
Табела 3 Фреквенција дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу (Диалог – 1 и 2)

	<i>Диалог – 1</i>	<i>Диалог – 2</i>	Укупно
Дидактичке игре и други дидактички материјали	29	12	41

Табела 4 Укупан фонд, имплементација и фреквенција свих евидентираних дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираном корпусу уџбеника руског језика за основну школу (*Давайте дружить!* – 5, 6, 7 и 8, *Орбита* – 5, 6, 7 и 8 и *Диалог* – 1 и 2)

	Дидактичке игре и други дидактички материјали	%
ДД – 5, 6, 7, 8	107	53,24
О – 5, 6, 7, 8	53	26,37
Д – 1, 2	41	20,39
Укупно	201	

Графикон 1 Линејски графички приказ фреквенције дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираном корпусу уџбеника руског језика за основну школу (*Давайте дружить!* – 5, 6, 7 и 8, *Орбита* – 5, 6, 7 и 8 и *Диалог* – 1 и 2)

Сагледавајући добијене резултате које смо представили у приложеним табелама и графикону (Табела 1, 2, 3 и 4 и Графикон 1), истаћи ћемо следеће:

- Коначном обрадом и сумирањем дидактичких игара и других дидактичких материјала у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу дошли смо до сазнања да су међу њима најбројнији они у уџбеничкој серији ДД (укупан њихов број износи 107 или 53, 24%), потом се по својој заступљености

- истичу они у уџбеничком корпусу О (њихов укупан индекс фреквенције је 53 или 26,37%), и на крају, најмањи је степен имплементације поменутих дидактичких материјала у уџбеничкој серији Д (41 или 20,39%).
- Укупан фонд свих евидентираних дидактичких игара и других дидактичких материјала који повећавају ефикасност наставног процеса у анализираним уџбеницима руског језика (ДД, О, Д) износи 201.

ЗАКЉУЧАК

Дидактичке игре и други материјали који доприносе ефикасности наставног процеса су посебно важан, незамјењив и јединствен сегмент у концепцији анализираних уџбеника руског језика јер оне ненаметљиво и спонтано покрећу и мотивишу ученика и умногоме олакшавају пут ка правилном овладавању страним (руским) језиком. Радећи на њиховој анализи у наведеном уџбеничком корпусу, дошли смо до сазнања да су присутне форме загонетки, ребуса, пословица, изрека, игара, брзалица. У уџбеницима ДД-5, ДД-6 и ДД-7 дидактичке игре и други материјали који мотивишу и покрећу ученика у правцу бржег, лакшег и трајнијег усвајања руског језика присутни су доста често. Међутим, бавећи се сагледавањем присутности дидактичких игара као важног аспекта концепције уџбеника који покреће и мотивише ученика, указаћемо на то да смо уочили њихов низак степен присутности у анализираној уџбеничкој структури ДД-8, што бисмо могли сматрати пропустом и недостатком, узимајући у обзир све позитивне и корисне ефекте које дидактичке игре носе са собом на путу ка правилном усвајању руског језика од стране ученика. У уџбеницима О-5, О-6, О-7 и О-8 дидактичке игре и други материјали су присутни у нешто мањем броју, док је степен њиховог присуства најнижи у уџбеницима *Диалог*.

На крају овог нашег излагања констатоваћемо да у анализираним уџбеницима руског језика за основну школу нису у довољној мјери заступљене игре и други материјали који би допринијели ефикасности наставног процеса. С тим у вези, претпостављамо да аутори наведених уџбеничких комплеката главну одговорност виде у наставницима, чији би задатак био да сами прикупе додатну наставну грађу у којој би се нашао велики избор дидактичких игара, а чиме би умногоме допринијели квалитетнијем и рационалнијем наставном процесу.

У уџбеницима који су били предмет наше процјене, тумачења и експертизе задаци и вјежбе облика „дидактичке игре” осмишљени су и конципирани у многим разноврсним формама: као ребуси, укрштенице, психо-тестови, анкете, загонетке и сл. Овако структурирани задаци, форме и облици „дидактичких игара” покрећу ученичку пажњу, буде интересовање, њихову спремност и жељу да судјелују у активностима које граде и покрећу интелектуалну и афективну страну личности. Дидактичке игре разбијају досаду, једноличност и монотонију, оне уносе свјежину и оригиналност, обезбјеђују стварање природне говорне средине и опуштенију атмосферу на часу. Стога их је требало у већем степену укључити у анализираним уџбеничким серијама.

Извори

- Д-2: Бер, У., Брајтшпрехер, Р., Гец, Н., Колодји, Е., Мешке, А., Песотска, Ј., Штар, Р. и Вапенханс, Х. (2011). *Диалог 2* – Руски језик, Ниво А2 према заједничком европском оквиру за живе језике. Београд: Datastatus.
- Д-1: Бер, У., Брајтшпрехер, Р., Колодји, Е., Штар Р. и Вапенханс Х. (2011). *Диалог 1* – Руски језик, Ниво А1 према заједничком европском оквиру за живе језике. Београд: Datastatus.
- ДД-6: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (1995). *Давайте дружить!* – руски језик за 6. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- ДД-5: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2003). *Давайте дружить!* – руски језик за 5. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- ДД-7: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2003). *Давайте дружить!* – руски језик за 7. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- ДД-8: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2005). *Давайте дружить!* – руски језик за 8. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- О-7: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2005). *Орбита* – руски језик за 7. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике.
- О-5: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2007). *Орбита* – руски језик за 5. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике.

- О-6: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2008). *Орбита* – руски језик за 6. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- О-8: Пипер П., Петковић, М. и Мирковић, С. (2010). *Орбита* – руски језик за 8. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Литература

- Брајковић, Н. (2011). *Индивидуализације и диференцијација у уџбеницима руској језика за основну школу (теоријски принципи и конструкцијска решења)*. (Докторска дисертација). Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Видосављевић, М. (2015). Улога игре у настави страних језика. *Зборник радова Училишњској факултету, 9*, 169–176.
- Кајоа, Р. (1965). *Игре и људи*. Београд: Полит
- Кончаревић К. (2004). *Савремена настава руској језика: садржаји, организација, облици*. Београд: Славистичко друштво Србије.
- Негневицкая, Е. И. и Шахнарович, А. М. (1981). *Язык и дети*. Москва: Наука.

- Alfirević T. (2015). Uticaj igre na učenje vokabulara engleskog jezika učenika drugog i trećeg razreda osnovne škole. *Методички вјестици, 6*, 153–170. doi: 10.19090/mv.2015.6.153-170.
- Bjelica, N. i Ostojić, B. (1983). *Igre u nastavi stranih jezika*. Sarajevo: Svjetlost.
- Grahovac-Pražić, V. (2022). *Zagonetke u udžbenicima i nastavi*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Наталија Ј. Миликић
Ирена Ј. Стевовић

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ И ДРУГИЕ МАТЕРИАЛЫ КАК СООТВЕТСТВУЮЩИЕ СРЕДСТВА ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧАЮЩЕГО ПРОЦЕССА

Резюме

Игры и другие учебные материалы образовательного, развлекательного и расслабляющего содержания (загадки, ребусы, скороговорки, пословицы, анекдоты, рассказы, дополнения с нотами, стихи выдающихся поэтов и т.д.) имеют особую важность на пути к правильному овладению иностранным (русским) языком. Они поощряют эмоциональную и интеллектуальную активность учеников, формируют творческие способности у учеников, вносят в занятия необходимую бодрость, расслабленность и живость, мотивируют и стимулируют учеников к лучшему и более качественному усвоению определенного учебного материала.

Учителя должны готовить своих учеников с самоотверженностью и заботой к процедуре применения игр в процессе обучения. Они представляют собой стимулирующий инструмент для реализации коммуникативных и языковых упражнений как для детей младшего и старшего возраста, так и для взрослых, причем их содержание должно быть адаптировано к данному возрастному профилю. Для детей младших классов более привлекательны подвижные игры (с выраженной физической нагрузкой, т. к. у детей этого возраста выражена потребность в движении), а дети VII и VIII классов отдают предпочтение коммуникативным и лингвистическим дидактическим играм, так как дети этого возраста лучше усвоили устную коммуникацию.

Предметом нашей работы являются дидактические игры, загадки, ребусы, скороговорки, пословицы, анекдоты, рассказы, песни, стихи выдающихся поэтов, присутствующие в анализируемых учебниках русского языка для начальной школы из трех серий учебников *Давайте дружить!*, *Орбита* и *Диалог*. Цель нашего исследования заключалась в том, чтобы с помощью экспертизы вышеупомянутых серий учебников лучшим способом рассмотреть и оценить, присутствует ли и в какой степени упомянутое дидактическое содержание в анализируемых учебниках, а также определить формы и виды дидактических игр и материалов в них.

На основании проведенного нами исследования мы пришли к следующим выводам: в учебниках ДД-5, ДД-6 и ДД-7 дидактические игры и другие материалы, мотивирующие и побуждающие учеников к более быстрому, легкому и продолжительному овладению русским языком присутствуют довольно часто. Однако в учебниках ДД-8, а также в учебниках О-5, О-6, О-7 и О-8 дидактические игры и другие материалы присутствуют в несколько меньшем количестве, при этом степень их присутствия в учебниках *Диалог* самая низкая. Итак, наибольшая степень присутствия дидактических игр и других материалов, способствующих эффективности обучения характерна для анализируемой серии учебников *Давайте дружить!* В связи с этим мы считаем, что благодаря многочисленным положительным эффектам, которые они несут с собой (игры развеивают скуку, однообразие и монотонность, приносят свежесть и оригинальность, обеспечивают создание естественной разговорной среды и более непринужденную атмосферу в классе) они должны быть включены в гораздо большей степени в анализируемые серии учебников. Все это приводит нас к выводам, что авторы вышеизложенных комплектов учебников переносят главную ответственность на учителей, задача которых состояла бы в том, чтобы собрать дополнительные дидактические материалы, в которых был бы большой выбор дидактических игр, что в значительной степени способствовало бы более качественному и рациональному учебному процессу.

Ключевые слова: дидактические игры, преподавание иностранного (русского) языка, учебник русского языка, ученик, учитель